

OTOMOBİLİN PETROLDEN BAŞI DERTTE

Orta-Doğu savaşının patlamasından hemen sonra, Arap memleketlerinin "petrol silâhını" davalarını kazanma yolunda kullanmaya karar vermeleri, bugün için ekonomileri petrolsüz olamayan birçok memlekette alışkanlıkları altüst etti.

İlk etki otomobil kullananlar üzerinde oldu. Fakat etkilenenler sadece onlar değillerdi. Petrol çok çeşitli biçimlerde kullanılan bir üründür. Bu gün burada sunduğumuz ve Paul Zilbertin'in kalemine borçlu olduğumuz yazı sorunu bazı noktalardan ele alıyoruz.

PETROLÜ KİM BULDU?

Bu buluş, "Albay" diye anılan ve 1818'de doğup 1880'de ölen Edwin Laurentine Drake adında bir Amerikalıya maledilmektedir. Bununla beraber petrolün başlangıç noktaları çok daha gerilerdedir. Petrol, "taş yağı" anlamına gelen Lâtince bir deyim (Pétraoléum) in türevidir.

Tarih öncesi zamanlar ve özellikle Finikelilerle Babililer incelendiği zaman bu madensel yağın kullanılmasına değgin birçok iletiler (atıflar) görülmektedir. O dönemlerde petrol, gemileri kalafat etmek, mumyaları korumak ve inşaatı sağlamlaştırmak amacıyla kullanılıyordu. Bununla beraber Edwin Drake'e petrolün babası gözüyle bakılıyorsa, bu daha çok onun, 27 Ağustos 1859'da Pensilvanya'daki Titusville'de ilk endüstriyel işletmeyi gerçekleştirmesindedir. O vakitler kuyu günde 30 hektalitre ürettiyordu. Bu "kara altın"a gerçek bir saldırının hareket işareti oldu. Şurada burada serüvenciler tarafından serüven ve para peşinde kuyular kazıldı.

Bu heyecanda ilk hayrete düşen Edwin Drake oldu. O petrol aramıyordu, yaşamı uzattığı, bölge yerlilerince (Hindlilerin) söylenen bir sıvıyı arıyordu.

"Albay" kuyusunu tevazuyu işletmeye devam etti. Ortaya daha hırslı kimseler çıktı; bunların arasında John Rockefeller adında bir genç (23 yaşında) petrol kaynaklarından yararlanarak bir imparatorluk kurmaktaydı. Yıl 1882.

PETROLÜN BİLEŞİMİ TAM OLARAK BİLİNİYOR MU?

Birbirleriyle çarpışan birçok tezler var. Biz bunlardan en yaygın ve en bilimsel olanını ele alacağız.

Yeni Petit Larousse'daki açıklama şöyle: "Yanıcı doğal yağ, çok koyu renkli olup belirli ve az, ya da çok belli bir kokusu vardır; 0,8 ilâ 0,95 yoğunluğundadır; hidrokarbürden oluşmuştur".

Daha tam olması için tanımın, bu doğal yağa değgin oluşumu açıklaması gerekirdi. Petrolün tuzlu su, çamur, çürüme halindeki bitki ve hayvanlardan meydana gelen bir madensel madde olduğu anlaşılıyor. Bununla beraber, hiç kimse dönüşüm evrimini açıklayamayacağından, varsayımlarla yetinmek gerekiyor. Yer sıcaklığı ve yerin çeşitli sarsıntıları bu sıvının petrole dönüş nedenleri arasında yer alıyor. Bu kurama karşı görüşte olanlar petrolün başlangıcında canlı yaratık bulunmadığını ileri sürmektedirler. Bunu da kimyasal yöntemlerle petrol elde ederek tanıtlamaya çalışmışlardır.

Sonuç deneme evresinden öteye gitmemiş ve hiçbir bakımdan umulan sonucu vermemiştir.

PETROL YATAKLARI NERELERDE BULUNUR?

Genel bir kural yoktur, beş kıtadaki yer kabuğunun altında petrol bulunur. Bununla beraber, su geçirmeyen iki katın arasında kalan gözenekli topraklarda göllenip kalır.

Bazı yataklar 6000 metre derinlikte bulunur. Edwin Drake'in işlettiği topu topu 21 metre derinlikteydi.

PETROL YATAKLARINI BULMAK İÇİN KULLANILAN ARAŞTIRMA YÖNTEMLERİ NELERDİR?

Bununla ilgili görevler jeoloğlara verilir. Bunlar da çeşitli şekillerde çalışırlar. İlk araştırmacılar yüzeysel belirtilere bel bağlamak zorundaydılar. Yer yüzünde yağ birikintilerinin bulunması, yerden gaz çıkması en çok üzerinde durulan belirtilerdi. Bugünkü araştırmalar daha rasyoneldir. Bilimsel birçok teknikten yararlanılmaktadır.

Arazi etüdü, fotoğraf, sondaj ve sismograflarla yapılıyor. Bu arama tarama evresidir.

Bununla beraber bu evrede bulunan yatağın değerini kestirmek olanaksızdır. Çalışmalar sırasında zengin görünen rezervarların, çok kez, kapsadıkları miktarın azlığı yüzünden işletmeye elverişli olmadıkları anlaşılır. Bir petrol yatağının yeri bulununca onu işletmek gerekir. Bunun üzerine delme işlemi başlar. Burgu, su geçirmeyen üst kata ulaşıncaya ihtiyatlı davranmak gerekir. Petrol yatakları, çokluk basınç altındadır. Çıkarılan petrole "ham" denir. Bu haliyle kullanılamaz. Artarak, içindeki ürünleri ayırmak gerekir. Bu da damıtmadır.

HAM PETROLDEN HANGİ ÜRÜNLER ELDE EDİLİR?

Bunların arasında en tanınmış benzindir, çünkü petrol bileşenlerinin en çok kullanılanı budur. Fakat kimya endüstrisi artık petrolün türevlerine de geniş çapta el atmaktadır.

Uygulama yerlerinin çokluğu karşısında bundan elde edilen ürünlerin bir listesini çıkarmak olanaksızdır. Bununla beraber, "petrokimya"nın, son keşiflerin çoğunu, plâstik maddelerden elde edilen sentetik dokumalarla bazı gübre ya da deterjanları bir araya getirdiğini hatırlatmak lâzımdır.

PETROL ARABA KULLANANLARA BAŞKA ŞEKİLDE DE VERİLİYOR MU?

Kuşkusuz, zira biraz önce plâstiklerle diğer sentetik maddelerin endüstride bol bol kullanıldığını söylemiştik. Başlangıçta petrolün birinci görevi ev işlerindeydi. Elektriğin bulunmadığı kırsal bölgelerde, aydınlatmada kullanılıyordu.

Mazotun (sonradan fuel oldu) patlamalı motorlarda ve dizelde kullanılması XX. yüzyılın başında yer alır. Bundan sonra, makine kısımlarının yağlanması petrolde elde edilen yağların, bitkisel yağların yerine geçtiği görülür.

Petrolün yağa dönüşümü bir sürü işlemden geçmeyi gerektirmekte, bu da söz konusu madde fiyatının neden yüksek olduğunu göstermektedir.

DÜNYADAKİ YILLIK PETROL ÜRETİMİ NE KADARDIR?

Dünya üretimi olağan dışı ileri bir eğri izlemiştir. 1900'de 21 milyon ton olan petrol üretimi 1960'da 1 milyar tona, 1970'de ise 2 milyar tona ulaşmıştır. Öteki rakkamlar da anlatılmıdır.

Birinci Dünya Savaşından önce petrol bütün dünyada kullanılan toplam enerjinin % 5'inden azını karşılıyordu. 1970'de oran % 60'ı aştı. Bu gelişme, kuşkusuz, kömürün zararına oldu.

BAŞLICA PETROL ÜRETİCİ MEMLEKETLER HANGİLERİDİR?

Amerika Birleşik Devletleri yaklaşık olarak toplam üretimin % 40'ı ile başta gelmektedir. Fakat bu alandaki araştırmaların yaygınlaşmasıyla USA'nın yıllık yüzdesi % 25'in altına düşmüştür. URSS aşağı yukarı % 15 ile ikinci durumundadır. Orta Doğu (ya da Basra Körfezi) memleketleri dünya pazarının önemli satıcıları haline geldiler. Irak, İran, Suriye ve Suudi Arabistan, Amerika Birleşik Devletlerinin önünde gitmektedirler.

FRANSIZ TOPRAKLARINDA PETROL YATAKLARI VAR MIDİR?

Batı Avrupa arazisinde çok az miktarda petrol yatağı bulunmaktadır. Pek önemsiz sayıda olan Fransız işletmeleri dünya hacminin % 1'ini üretmekte olup bu miktar, Fransız tüketiminin % 5'i demektir. İşletmeler Landes (Parentis), Alsace ve Lacq da bulunmaktadır. Lacq da bir de doğal gaz bulunmuş olup, petrol işletmesini geçmiştir.

Fransız endüstrisi daha çok arıtmaya (Raffinaja) yönelmiştir. İlk olarak Büyük Çöl yataklarında rantabiliteyi garanti altına almak gerekiyordu. 1924'de Cumhurbaşkanı Raymond Poincare, Devletin, hisselerinin % 35'ine sahip bulunduğu Fransız Petrol Şirketini kurdu. Erek, milletlerarası ticaretin, tekeline elinde bulunduran şirketlerin nüfuzunu kıracak organizmalardan birini meydana getirmektir.

Fransız Petrol Şirketi Eski Osmanlı İmparatorluğuna ait hakların dörtte birini elde ederek bununla yetindi. Böylelikle rolünün öteki bölümünü, arama işlerini ihmal etti. Başka bir

kuruluş, Özerk Petrol İdaresi (Régie Autonome des Pétroles) Saint-Marcel'de bir yatak bulmuştur.

1945, hükümet de, nihayet, ana yurttta ve çeşitli Fransız Birliği memleketlerinde millî bir program uygulaması yapmak için Petrol Araştırma Bürosunu kurdu.

Yalnız Aquitaine'de yapılan çalışmalar başarılı oldu, bu da sorumlulara Kuzey Afrika'ya yönelme hevesi verdi.

ÜRETİLEN PETROLÜN LİTRESİ KAÇA MAL OLUYOR?

Bunalımın başındanberi fiatlar çok değişti. Darlık nedeniyle önemli fiat artışları oldu. Şunu hatırlatalım ki, üretilen petrole varil (159 litreye tekabül eden hacim birimi) başına ödeme yapılır.

Çeşitli rafinaj işlemleri göz önünde tutulunca, kuyu çıkışında petrolün bir litresinin tamamına kaçta satın alınabileceğini kestirmek oldukça güçtür. Bununla beraber bir litre süperin üreticide 11 santime satın alınacağı tahmin edilmektedir. Dağıtım devresi yaklaşık olarak litre başına 30 santim olarak belirlenmektedir. Hükümetlerin aldığı vergilerle petrol şirketlerinin kârları 0.90 frangı bulmaktadır.

Petrolün dünya yüzünde en çok vergi alınan bir ürün olduğunu belirtmek yerinde olur.

PETROL KİTLİĞİNİN TEK SORUMLUSU SİYASAL BUNALIM MIDIR?

Hayır, Arap memleketlerinin davranışı, durumu sadece hızlandırmaktadır. Kuşkusuz, yer altı

rezervleri bitmez tükenmez değildir. Bazı sezişlere inanmak gerekirse, dünya topraklarında, uygarlığımıza 2000 yılına kadar sorumsuz yaşama olanağı verecek kadar petrol vardır.

Zorunlu kılınacak % 7 bir tutumluluk bu süreyi birkaç yıl uzatabilir. Fakat başka enerji kaynaklarını gerekli kılan bir gün gelecektir.

BU ENERJİ KAYNAKLARININ NELER OLABİLECEĞİNE DEĞĞİN BİR GÖRÜŞ VAR MIDIR?

Elbette. Söz konusu olan, bu günkü durumda radyasyon şeklinde bazı işletme sorunları bulunan nükleer enerjidir. Aynı şekilde, güneş enerjisi de hesaba katılabilir. Bu enerji zaten yanma aracı olarak işletilmektedir. Ergeç otomobillerin motorlarını çalıştıracak olan akümülatörleri güneş ısıyla besleyebilmek için denemeler yapılmıştır. Bu yakıt darlığı, kuşkusuz, otomobili elektrikle işletme evrimini hızlandıracaktır.

Teknolojide bu ileri sıçramanın yanıbaşında, belki bir de bir geri dönüşe tanık olarak, bütün bir Fransız kuşağında anılar yaratacak olan gazojen kullanılışını göreceğiz.

Aynı şekilde bu günkü yerini tutabilecek olan metanol ya da alkol etilik gibi yakıtlar da hesaba katılabilir. Beslenme sisteminde değişikliklere sebep olabilecek bu yakıtlar, benzinden de pahalı olacaktır.

LA PREVENTION ROUTIERE'den
Çeviren: Nizamettin ÖZBEK

● *Zamanınızı harcama şekliniz, paranızı harcama şeklinden daha önemlidir. Para ile ilgili yanlışlıklar düzeltilebilir, fakat zaman gitti mi gider.*

David B. NORRIS

● *İyi bir bahçıvan her vakit üç tohum eker, bunlardan biri böcekler, biri hava biri de kendî içindir.*

C. COLLINS

● *Bazı haklar uğrunda ölmeğe değer, fakat ilk geçiş hakkı onlardan değil.*

Joe KAYE